

la contra portada de professió

NÚMEROS JA PUBLICATS:

1. Document del Consentiment Informat. 2. Assistència a menors. Adolescents i maltractaments. 3. La informatització de les dades personals, administratives i mèdiques. 4. Risc de l'efecte 2000 en l'àmbit sanitari. 5. El treball en equip. Responsabilitats. 6. La recepta mèdica. 7. Les relacions amb els Tribunals de Justícia. 8. Fer de metge a l'hospital. Àrea d'urgències. 9. Fer de metge a l'hospital. Serveis Centrals. 10. Fer de metge quan el pacient és metge o familiar de metge. 11. Sobre l'activitat pericial. 12. Informes i certificats. 13. Guies de pràctica clínica. 14. Fer de metge a l'hospital. Àrea Quirúrgica i Crítics. 15. Fer de metge a l'hospital: Hospitalització i Farmàcia. 16. Reaccions adverses a medicaments. 17. Transport sanitari.

PRÒXIMES QÜESTIONS QUE TRACTAREM:

**Altes hospitalàries.
Forçoses i voluntàries**

**Els metges i la conducció
de vehicles**

**Atenció Primària
i Hospitals: cooperació**

**Fer de metge a l'hospital:
Consultes externes**

NOTA: Ordre de publicació per determinar

L'ESPAI DEL PROFESSIONAL

La Junta de Govern del COMB, COMT, COMLL, COMG us demanen la vostra col·laboració en la proposta dels temes que voldríeu que fossin tractats en pròxims números de PROFESSIÓ.

Ompliu les referències següents amb les vostres dades.

NOM:
COGNOM:
NÚM. COL·LEGIAT:
COL·LEGI DE:

(MAJÚSCULES)

Temes proposats:

1: (MAJÚSCULES)
2: (MAJÚSCULES)
3: (MAJÚSCULES)

Envieu una còpia d'aquest formulari a: Consell de Col·legis de Metges de Catalunya. Secretaria operativa: Passeig de la Bonanova, 47. 08017 Barcelona. També podeu fer-nos arribar les vostres propostes per e-mail: resp_prof@comb.es, per fax al 935 678 885 o bé per telèfon al 935 678 880.

TOTS ELS SERVEIS D'ASSEGURANCES PER COBRIR ELS RISCOS:

- Personals
- Professionals
- Econòmics i patrimonials dels metges

... amb els avantatges de:

MEDICORASSE
Corredoria d'Assegurances
del Col·legi Oficial de Metges

MUTUAL MÈDICA
de Catalunya i Balears

núm. 18
Servei de
Responsabilitat
Professional

CONSELL DE COL·LEGIS
DE METGES DE CATALUNYA

EDITA:
Col·legi Oficial
de Metges
de Barcelona

sumari

- 2 Definició, importància i implicacions del correu electrònic
- 4 Qüestions polèmiques
- 6 Consells pràctics
- 8 Contraportada de professió

PROFESSIÓ

Qüestions polèmiques i consells pràctics

Les noves tecnologies en la medicina. El correu electrònic

PRESENTACIÓ

La relació metge-pacient establerta al voltant de la visita mèdica –diagnòstica o terapèutica– com a acte en el qual es reuneixen físicament una persona que se sent o està malalta i el professional que assumeix la responsabilitat de vetllar per la seva salut, està sent convulsionada per la utilització de les noves tecnologies de la informació, de les comunicacions i de l'assistència. Ja es poden transmetre imatges mèdiques d'un pacient per ser avaluades a distància, recollir per via telemàtica registres clínics (tensió arterial, electrocardiograma...) per fer el seguiment regular de pacients amb malalties cròniques i, fins i tot, mitjançant la telecirurgia, intervenir quirúrgicament a distància.

Els metges s'enfronten a una nova forma de treball. Caldrà, per tant, adaptar-se a la influència d'aquests i d'altres avenços en telecomunicacions i en informàtica i, conseqüentment, incorporar a la pràctica assistencial els nous mitjans diagnòstics i terapèutics que proporciona el desenvolupament. Tot això assolint el nivell de coneixements i competència adequats.

En aquest quadern i els que seguiran –dins de la sèrie Telemedicina– s'aborden els problemes i els riscos derivats de l'ús de les noves tecnologies, la facilitat de trencament del secret professional, les dificultats per determinar a qui correspon assumir la responsabilitat d'un tractament... L'objectiu se centra a contribuir a una bona utilització de les noves tecnologies en la pràctica mèdica diària i a tractar les situacions susceptibles de generar responsabilitat professional aconsellant com minimitzar-les.

Consell de Col·legis de Metges de Catalunya.
Secretaria Operativa: Passeig de la Bonanova, 47. 08017 Barcelona. Telèfon: 935 678 880. Fax 935 678 885
e-mail: resp_prof@comb.es • http://www.comb.es/publicacions_prof

En la utilització del correu electrònic en la relació metge-pacient, es recomana seguir les indicacions contingudes en el Document de Posició del COMB

“La consulta virtual i la comunicació electrònica en la relació metge - pacient” (S.I.C. Febrer-març-abril 2002), i que ara s'enumeren:

- 1 La utilització de la consulta virtual no ha d'interferir amb els principis bàsics de la relació metge-pacient, que són el respecte mutu, la independència del judici clínic, l'autonomia del pacient i el secret professional.
- 2 Les noves tecnologies de la informació mai han de suplir els contactes personals, que són la base de la relació metge-pacient. Així, el correu electrònic i altres formes de comunicació electrònica només haurien d'utilitzar-se per realçar/potenciar aquesta relació interpersonal.
- 3 La consulta feta per correu electrònic al seu metge per un pacient conegut, amb història clínica oberta i activa, sobre alguna circumstància sobrevinguda en el curs del procés assistencial, és una consulta virtual plenament acceptable, fins i tot quan inclou modificació del tractament o noves prescripcions.
- 4 Contràriament, els diagnòstics, així com les prescripcions farmacològiques realitzades en el decurs d'una “consulta virtual”, sense visita física prèvia, no són acceptables èticament, i a més el metge s'exposa a un risc de responsabilitat civil i penal.
- 5 El metge ha de vetllar per la confidencialitat del contingut del correu electrònic rebut dels seus pacients de la mateixa manera que amb qualsevol altra forma de comunicació entre metge-pacient. Per tant, la correspondència electrònica haurà de rebre tractament confidencial.
- 6 Igualment ha de tenir cura de la identificació correcta del malalt abans de donar la seva resposta a qualsevol pregunta formulada per correu electrònic.
- 7 Tota la correspondència electrònica entre el metge i el seu pacient ha d'estar documentada en la història clínica.
- 8 La resposta a sol·licituds de segones opinions clíniques per correu electrònic s'entenen com legalment i èticament admissibles, malgrat l'absència de prèvia visita mèdica, sempre que s'informi al pacient que aquesta opinió no és un acte mèdic i que no substitueix un diagnòstic previ. Per emetre aquesta segona opinió el metge s'ha d'assegurar que disposa de dades suficients i tenir la certesa de la seva qualitat.

Abans d'utilitzar el correu electrònic, acordi amb el pacient:

- 1 El temps de resposta dels missatges i no utilitzar el correu electrònic per a qüestions urgents.
- 2 El tipus de comunicacions (programació de visites, pla de tractament...) i la sensibilitat dels assumptes (VIH positiu, malalties mentals...) que poden ser comunicats per correu electrònic.
- 3 La necessitat de posar la categoria de la comunicació en el títol/assumpte del missatge: prescripció, consell mèdic, visita...
- 4 Que el correu electrònic es processarà utilitzant els mètodes de protecció de dades que estableix la Llei de Protecció de Dades de Caràcter Personal. Ningú, fora del mateix metge i del personal sanitari necessari per prestar assistència, podrà accedir a les dades transferides.

Pel que fa als serveis d'informació als ciutadans, la telemedicina influeix positivament en la prevenció i millor cura de les malalties, facilita el diàleg entre professionals i usuaris, augmenta la cultura sanitària de la població. També, la telemedicina dirigida als professionals permet l'actualització de coneixements, potencia el treball en equip i facilita noves eines diagnòstiques i de gestió clínica.

Pel que fa a la prevenció dels riscos en la utilització de les noves tecnologies, és convenient recordar l'obligació de respectar estrictament la confidencialitat i que a aquest efecte caldrà exigir l'esforç econòmic i tecnològic que resulti adequat, per tal com, si no es disposa d'un equipament vàlid o el professional no té prou coneixements per utilitzar aquesta eina, la consulta virtual no s'hauria de realitzar.

Les noves tecnologies de la comunicació, i entre aquestes el correu electrònic, no han de substituir la relació personal entre metge i pacient, autèntica base de la relació. L'ús del correu electrònic ha de ser un reforç a aquest contacte interpersonal.

L'ús del correu electrònic en la relació metge-pacient és una forma de comunicació basada en la informàtica en els termes d'una relació professional, en la qual el metge accepta explícites mesures de responsabilitat vers l'atenció del pacient. D'aquesta manera, el correu electrònic podrà constituir-se en una eina útil per a la comunicació entre el metge i el pacient, sempre que sigui una ajuda complementària, sense que substitueixi la comunicació directa. Els missatges complicats i difícils d'entendre, aquells en què la informació pugui ser negativa per al pacient o els missatges que requereixin un seguiment personalitzat, s'haurien de comunicar personalment.

En l'ús del correu electrònic s'hauran d'implementar mecanismes que evitin o redueixin el risc de vulnerar la confidencialitat de les dades transmeses. El metge també s'haurà d'assegurar una recepció i interpretació correcta per part del pacient de la informació enviada, així com un manteniment correcte dels equips informàtics.

En primer lloc, haurà d'assegurar-se de la qualitat i bon estat dels instruments tècnics que empra, en tant que no sols han de satisfer els requisits de qualitat i rendiment exigits per la lex artis, sinó que se'ls haurà de sotmetre periòdicament a controls de funcionalitat i calibrat per avaluar la precisió i qualitat de la informació rebuda i transmesa. A aquests efectes, és recomanable que el metge s'envolti de personal tècnic adequat per assegurar el funcionament regular de l'equipament.

A més el metge que utilitzi aquesta eina telemàtica haurà de gaudir de la necessària qualificació i competència, assumint plenament la responsabilitat dels tractaments i decisions que es transmetin als seus pacients. Per tant, el metge optarà per l'ús del correu electrònic quan consideri que és la millor elecció, segons les circumstàncies i d'acord amb els criteris d'indicació clínica.

Pel que fa a la confidencialitat de les dades del pacient i al consentiment que aquest ha de donar per utilitzar aquesta eina, el pacient haurà de saber i consentir que la informació que deriva de la seva persona pugui ser transmesa per correu electrònic. Al mateix temps, el metge haurà d'informar al pacient que totes les persones implicades en aquest procés (metge, infermera, tècnics informàtics...) resten obligats a guardar secret.

Per a això, caldrà establir mecanismes de control de l'accés a la informació emmagatzemada o transmesa per correu electrònic mitjançant passwords individuals i secrets assignats a cada persona intervinent. A més, tenint en compte el risc de la xarxa, és recomanable que el metge protegeixi, mitjançant xifrat o altres procediments d'encriptació, la confidencialitat de la informació que es transmet.

Finalment, cal recordar que la correspondència derivada de l'ús del correu electrònic entre un metge i un pacient forma part de la història clínica del pacient. En aquest sentit, i tenint en compte la seva rellevància jurídica, haurà de ser processada, a tots els efectes, d'acord amb la normativa sobre la Història Clínica.

quins

són els límits jurídics de les segones opinions clíniques efectuades per correu electrònic?

Els webs de segones opinions clíniques, com a espai físic (virtual) per consultar professionals en matèria de salut, estan sotmeses als límits que en matèria publicitària estableix el Reial Decret 1907/1996, sobre publicitat i promoció comercial de productes, activitats o serveis amb pretesa finalitat sanitària, la Llei Orgànica 15/1999, de Protecció de Dades de Caràcter Personal i les normes generals de diligència i prudència professional (vegeu apartat Definició, Importància i Implicacions).

També, són rellevants els límits ètics i deontològics establerts per al seu ús (vegeu Consell Pràctic núm. 1 que reproduceix el Document de Posició del COMB).

quin

tractament s'ha de donar a la correspondència electrònica?

Els principis legals i ètics que cal respectar i els drets fonamentals que cal protegir en els processos d'utilització de noves tecnologies, i més concretament en la consulta virtual, no són diferents als que s'han de salvaguardar quan la relació metge-pacient se sustenta en el contacte personal.

Per això, la correspondència electrònica ha de rebre el mateix tractament que qualsevol altra forma de comunicació entre metge-pacient. Així, la correspondència electrònica, com a part integrant del conjunt d'informació relativa a un procés assistencial, i la qual té per objecte deixar constància d'aquelles dades i actuacions que permetin conèixer l'estat de salut d'un pacient per facilitar la seva assistència sanitària, haurà de formar part de la història clínica del pacient i s'haurà de tractar d'acord amb la normativa sobre la història clínica a l'efecte de garantir-ne la confidencialitat, seguretat, conservació i recuperació.

Per tant, el correu electrònic rebut del pacient, l'enviat pel metge i la confirmació de rebuda hauran d'adjuntar-se a la història clínica del pacient a l'igual que tota aquella informació que en format paper s'inclouria a la història clínica.

La importància jurídica del tractament d'aquesta informació permetrà al metge acreditar davant l'autoritat judicial, quan s'escaigui, l'actuació professional efectuada.

com

es delimita la responsabilitat dels metges intervinents en la consulta virtual?

El metge que atén directament una consulta del seu pacient per correu electrònic, assumeix la responsabilitat del cas que ha de tractar, especialment el diagnòstic, els consells i recomanacions, les pautes de tractament i les indicacions mèdiques.

Malgrat que aquest metge pugui sol·licitar l'opinió d'un altre metge, seguirà sent responsable del tractament i del diagnòstic que es doni al pacient i de les decisions respecte a aquell, ja que a ell correspon determinar, amb el consentiment del pacient, l'ús que en fa de les opinions o recomanacions del metge consultat. És recomanable en aquest sentit informar al metge consultat de l'evolució del pacient a fi i efecte que aquest avalui la qualitat de la seva opinió o recomanació.

El metge consultat serà responsable de la qualitat dels consells que doni al metge que consulta i haurà de precisar les condicions exigides per a la seva eficàcia. Té l'obligació de rebutjar la seva participació quan no tingui els coneixements, les competències, les informacions o les dades suficients del pacient per poder formular adequadament la seva opinió clínica.

És recomanable que el metge consultat, a l'igual que el metge consultant, documenti els consells així com les dades i altres informacions que doni en la història clínica del pacient.

quines

mesures tècniques garantirán adequadament la confidencialitat de les dades dels pacients?

Com a premissa, cal remarcar que la correspondència per correu electrònic entre un metge i un pacient ha de rebre tractament confidencial, a l'igual que qualsevol altre comunicació entre un metge i un pacient.

Per això, haurà d'existir un compte de correu electrònic definit per a la correspondència electrònica, on els noms d'usuari i les contrasenyes d'accés tindran caràcter confidencial.

L'ordinador que s'utilitzi per a la comunicació amb els pacients haurà de situar-se de manera que no sigui visible o llegible per una altra persona i, quan s'imprimeixin els missatges electrònics, aquests hauran de tractar-se com qualsevol altre document de la història clínica.

El servidor haurà d'estar guardat en un lloc segur, al qual només tinguin accés persones autoritzades pel pacient, supervisant el seu accés.

Finalment, caldrà que el metge certifiqui que la xarxa, el maquinari i el programari funcionen complint els requisits de fiabilitat, i s'actualitzen, com també la protecció antivirus.

Definició, importància i implicacions

Fer de metge suposa l'adaptació permanent a nous coneixements científics, nous mitjans diagnòstics i terapèutics, sistemes organitzatius i als canvis en l'esquema de drets i deures jurídics, ja siguin dels ciutadans, dels professionals, de l'Administració o dels centres. La pràctica mèdica que incorpori qualsevol de les tecnologies incloses en el concepte de "telemedicina"* es troba subjecta a la regulació genèrica de la responsabilitat civil, penal, administrativa o la disciplinària col·legial i, per tant, a l'exigència d'actuar diligentment (coneixements actualitzats, competència, aptitud i anticipació a possibles complicacions).

Els objectius d'aquestes responsabilitats són **prevenir** (evitar la comissió de danys físics, psíquics, psicològics, morals o econòmics als pacients), **delimitar** (fixar l'àmbit de les conductes lícites, és a dir, les que no generen obligació de reparar), **controlar** (les conductes dels intervinents en les relacions metge-pacient-gestor-tècnic en telecomunicacions-informàtic...) i **compensar** (reparar el dany causat).

El "deure de diligència" en l'ús de qualsevol de les formes de telemedicina obliga el metge a analitzar el següent:

- 1 si té competència i coneixements suficients per a l'ús segur de l'eina telemàtica.
- 2 els beneficis i riscos de la seva utilització en el cas concret i com a eina electiva en altres.
- 3 si l'equip i el material disponible poden garantir la seguretat del sistema i l'existència de confidencialitat en l'intercanvi o la transmissió de dades.
- 4 la formació del pacient en l'ús de l'eina.

També serà necessari informar el pacient i obtenir el seu consentiment per a l'ús d'aquestes tecnologies en el seu cas concret. La informació caldrà centrar-la en la finalitat de l'eina a utilitzar, els seus riscos i els possibles beneficis.

El reprovament jurídic vindrà donat, molt probablement, per la manca o el defecte en l'elecció dels mitjans a utilitzar que poguessin estar a l'abast del metge intervinent. En la mesura que les noves tecnologies puguin contribuir a fer més efectiva una intervenció mèdica, la seva utilització serà no només possible i lícita, sinó obligada. Des del punt de vista medicolegal, el reprovament vindrà donat per vulneracions del secret professional, de la intimitat, de la seguretat de les persones intervinents, la insuficient competència...

Per tot l'exposat, la utilització de les noves tecnologies aplicades a la medicina resta sotmesa a les mateixes normes generals que regeixen l'exercici de la Medicina. Per tant, és important conèixer i delimitar quina capacitat professional ha de reunir el professional que la practiqui, i amb quins criteris ha d'organitzar-se i quins drets té el pacient.

La utilització mèdica de les noves tecnologies presenta importants avantatges. Possibilita una millor qualitat assistencial, ja que facilita al pacient l'accés de forma ràpida i senzilla als especialistes. Permet als metges obtenir més informació sobre el pacient, evitar desplaçaments i suport als qui practiquen la seva professió en zones aïllades. Afavoreix la continuïtat assistencial i una menor duració d'estada hospitalària, així com una assistència sanitària de qualitat en zones remotes.

** Segons la declaració de l'Associació Mèdica Mundial, és la pràctica de la medicina a distància, gràcies a la qual, les intervencions, el diagnòstic, les recomanacions i les decisions terapèutiques es fonamenten en les dades clíniques, documents i altres informacions transmeses per sistemes de telecomunicació.

- 5 Garantir la fiabilitat de l'equip que s'utilitza per a la correspondència per correu electrònic i la seguretat dels comptes de correu electrònic, així com fer servir sempre el mateix compte per a la comunicació.
- 6 Configurar el sistema de notificació de recepció de missatges.
- 7 Les indicacions a seguir en el cas de trobar-se absent.

Per a la prescripció electrònica segura...

La prescripció facultativa, com a part d'un procés deductiu on s'assoleix un diagnòstic i pel qual s'escull un objectiu terapèutic per a un pacient determinat, ha de ser realitzada per un metge amb un coneixement suficient de l'anterior, per tal com això el capacitarà per valorar la conveniència del tractament, segons els seus beneficis i reaccions adverses. Això fa que la prescripció medicamentosa realitzada per correu electrònic estigui subjecta a uns requisits determinats com són tenir coneixements actualitzats, competència, aptitud i anticipació de possibles complicacions en relació amb el cas concret. Per tant:

- 1 No accepti la sol·licitud de prescripció d'un pacient anònim, sense visita física prèvia, realitzada a través del correu electrònic, per tal com el desconeixement dels resultats d'una anamnesi, exploracions complementàries i altres actuacions que es puguin considerar necessàries per assolir el diagnòstic o escollir l'alternativa terapèutica indicada, podrien induir-lo a error o inadequació en la prescripció, amb els riscos que això implica.
- 2 Únicament transmeti la prescripció per correu electrònic si es realitza en el marc d'una relació metge-pacient física/interpersonal prèvia i de la qual es té constància mitjançant una història clínica oberta i activa.
- 3 En qualsevol cas, eviti la compra de medicaments per Internet.

Mesures per implementar la recepta electrònica segura

Atesa la inseguretat inherent a la transmissió d'informació a través d'Internet, en relació amb el contingut i origen de les dades transferides, caldrà salvar una sèrie d'obstacles abans d'implementar la prescripció mitjançant recepta electrònica.

- 1 **Garantir la seguretat en la transmissió de les dades.** Per assolir aquest objectiu, serà convenient encriptar/xifrar la informació transferida. A aquest efecte, tant el metge emissor com el pacient receptor hauran de tenir un Certificat Digital expedit per una Autoritat Certificadora (Ministeri d'Hisenda, Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre, Firma Digital...) i encriptar la informació mitjançant el protocol SSL
- 2 **Confirmar la identitat del transmissor (metge) i receptor (pacient).** A l'obtenció de l'esmentat Certificat Digital, s'afegirà la garantia de seguretat de les dades que s'emmagatzemen, així com una regulació estricta de qui i en quina forma pot accedir a l'Autoritat Certificadora, tant físicament com de forma electrònica. D'aquesta manera s'haurà de limitar l'ús i accés mitjançant passwords (contrasenyes) al Certificat Digital.
- 3 **Impedir l'alteració de la informació.** A banda de l'encriptació de la informació transferida, és necessari disposar d'un mecanisme senzill que permeti verificar que la informació continguda en una recepta no ha estat alterada des del moment en què s'ha prescrit i durant tot el seu temps de vida. A aquest efecte, serà necessari implementar al sistema operatiu la signatura digital "avançada" de manera que es garanteixi la integritat de la informació en tot moment.

El correu electrònic podrà constituir-se en una eina útil per a la comunicació entre el metge i el pacient, sempre que sigui una ajuda complementària, sense que substitueixi la comunicació directa